

Tytuł: Od odpadów do warsztatu. Strefy aktywności w osadach grupy pleszowsko-modlnickiej cyklu lendzielsko-polgarskiego zachodniej Małopolski w świetle analizy funkcjonalnej i przestrzennej zabytków krzemiennych.

W drugiej połowie 5 tys. BC na obszarze zachodniej Małopolski społeczności neolityczne reprezentowane były między innymi przez grupę pleszowsko-modlnicką (GPM) związaną z tzw. cyklem lendzielsko-polgarskim, obejmującym obszary położone na północ od Karpat. Grupa ta jest efektem lokalnych adaptacji neolitycznego modelu przyniesionego niemal tysiąc lat wcześniej przez kulturę ceramiki wstęgowej rytej, jak również ciągłych interakcji kulturowych o lokalnym i poza lokalnym zasięgu. Wśród elementów przyniesionego na te obszary modelu, oprócz technik uprawy i hodowli, obecny był także sposób organizacji osad, oparty o istnienie długich domostw i związanymi z nimi strefami codziennej aktywności, który mimo licznych zmian społecznych i gospodarczych, wydaje się niezmienny przynajmniej do czasu funkcjonowania GPM. Jednakże, brak dokładniejszych badań podstaw gospodarczych, jak również często słabo zachowane ślady domostw z tego okresu nie pozwalały dotychczas na bliższe określenie modyfikacji tego modelu.

Celem projektu jest określenie miejsc wytwórczości w osadach tego ugrupowania, dający wgląd w szerszą ekonomię neolitycznych społeczności GPM oraz porównanie ich z gospodarką ludności zamieszkującej pozostałe obszary objęte neolityzacją. Proces wytwarzania produktów z surowców takich jak drewno, skóra, czy włókna roślinne zwykle nie pozostawia śladów archeologicznych, lecz są one kluczowe dla życia społeczności. W dociekaniach o tych sferach życia z pomocą przychodzą badania traseologiczne pozwalające na interpretację śladów zużycia zabytków krzemiennych, które zwykle są licznie znajduwane na stanowiskach. Krzemienie były wykorzystywane samodzielnie lub jako części pracujące większych, kompozytowych narzędzi, takich jak sierpy. Do określenia sposobu używania, oprócz oględzin śladów, konieczne są eksperymenty archeologiczne nastawione na odtworzenie ich rodzajów, intensywności i lokalizacji przy wykonywaniu różnych czynnościach. Także badania pozostałości na ostrzach, takich jak ślady dziegiu czy fitolity, wnoszą dodatkową wiedzę o sposobie i celu pracy takimi narzędziami. Do wykonania pewnych zadań, na przykład obróbki i garbowania skóry, konieczne jest użycie całego instrumentarium. Bazując na tej przesłance, możliwe jest odtworzenie miejsc przeznaczonych do wykonywania pewnych zadań – miejsc, gdzie zabytki noszące różne ślady wykorzystywane były jednocześnie. Aby tego dokonać, oprócz analizy traseologicznej, konieczne jest także zbadanie procesów depozycji, mające na celu określenie miejsc wykorzystywania zabytków nim trafiły one do wypełnisk obiektów archeologicznych oraz odtworzenie łańcuchów produkcji (tzw. *chaînes opératoires*) poszczególnych surowców. W pierwszej analizie wykorzystane zostaną informacje przestrzenne o miejscach zalegania zabytków oraz dane dotyczące stratygrafii obiektów, zbogacone o datowania radiowęglowe. Zaś rekonstrukcja łańcuchów przetwórstwa odbywać się będzie na podstawie dotychczasowej wiedzy o neolitycznej gospodarce, analizie zestawów narzędzi złożonych do grobów, analogiach etnograficznych oraz eksperymentach nakierowanych na komplementarne używanie różnych narzędzi. Dopiero połączenie tych trzech zabiegów pozwoli na określenie lokalizacji i zakresu produkcji warsztatów GPM.

W wyniku takiej analizy przeprowadzonej dla 10 zgrupowań obiektów związanych z GPM z różnych stanowisk będzie można stwierdzić, czy istniał charakterystyczny dla tej grupy standard przetwórstwa w osadach. Bazując na zrekonstruowanych łańcuchach produkcji, możliwe będzie określenie, które czynności wykonywane były w osadach, a które poza nimi – na przykład w miejscu pozyskiwania surowca, tak jak to już ustalono dla surowców krzemiennych. Pozwoli to na wgląd w społeczno-gospodarcze podstawy funkcjonowania tych społeczności oraz określenie jak bardzo różnią się one od pierwotnego neolitycznego modelu, oraz od adaptacji obserwowanych na innych obszarach.